

A HÁZIIPAR ÚJ AGRÁRSZOCIÁLIS SZEMLÉLETE

A háziipari tervgazdálkodás alapvonalai

ÍRTA:

WELEBNY VINCE

Nem kétséges, hogy az agrárszociális kérdés gazdasági vonatkozásai közül az agrármunka hatásfokának rendkívül alacsony volta a legjelentősebb. Darányi Kálmán néhaiminiszterelnök 1938-as szegedi beszédében ennek így adott kifejezést: „Nem tartható fenn többé az az állapot, hogy Magyarország munkabíró lakosságának nagyobbik fele egész évi megélhetését 96 napos munkával akarja biztosítani.”

Végezzünk a problémát illetően egy kis számítást. Ha egy évben a munkanapok számát kerekben 300-ban, a munkabíró agrárlakosság számát négymillióban, a mindennapi házkörűli teendők mellett még hasznosítható időtartamot napi 6 órában vesszük fel, úgy azt kapjuk eredményül, hogy egy évben az agrárlakosság kerekben 5 milliárd munkaórát hagy kihasználatlanul. Ennek az 5 milliárd munkaórának pénzben kifejezett értéke – a munka minőségétől és effektusától függően – kitehet 5 milliárd pengőt is, de minden bizonytalanság nélkül eléri az 1 milliárdot. A munkaidőnek ilyen fecsérlése mellett valóban nem csodálható, ha agrárszociális szintünk megközelítőleg sem kielégítő.

Az „agrárhatásfok” megjavítására alkalmas eszközök között első helyet a háziiparnak biztosítja a közvélemény. Az e gondolatban rejlő igazság annyira kézenfekvő és logikus, hogy több mint 100 év meddőnek bizonyult törekvései sem tudták elpusztítani a hatékony segítőerejébe vetett hitet. A háziipari gondolatnak nagyon sok lelkes híve van, de nagyon sok csalódottja és kiábrándultja is. Kevés gondolat szerepel a hivatalos magyar gazdasági élet célkitűzéseinek között olyan régen és olyan szívósággal, mint a háziipar fejlesztésének programja.

A háziiparnak agrárszociális segítőeszközként való propagálásával először Széchenyi István írásaiban és célkitűzéseinél találkozunk. Az 1848-as idők friss lendületében ismét sok szónok és írásmunka említi a

háziipart, mint a „nemzeti pallérozódás” egyik eszközét. A Bach-korszakból nincsenek adatok arra, hogy a háziipar hivatalos támogatást élvezett volna, de a passzív ellenállás eszközeként állandóan ott szerepel az a titkos propaganda, hogy az „osztrák gyolcsot” sajátmagunk fonta és szötte házivászonnal kell kiszorítani. A kiegyezés utántól napjainkig minden időben és minden kormány alatt szerepel a háziipar nagyobb elterjesztésének programja. Évenként jelennek meg rendelkezések, amelyek a háziipari tevékenység megsegítését célozzák. Aránylag komoly összegek is fordítottak erre célra, különösen az első világháborút megelőző időkből. Az állandó állami iskoláknak és tanműhelyeknek egész sora keletkezik, amelyek a háziiparszerű munka színvonalának emelését és a képzés kiterjesztését célozzák. Ilyenek: a gyermekjátékkészítő iskola Hegybánya-Szélaknán, kosárfonóiskolák Belluson és Békésen, a csipkeverőiskola Körnöcbányán, a kéziszővőiskolák Pozsonyban, Csikszeredán, a gyapjúszövőiskola Nagydisznódon, a szőnyegszövőiskola Nagybacsókeréken, a szőnyegcsomózóiskola Békésszentandrásán (utóbbi háború utáni alapítás), az agyagipari és gölncsériskolák Baranyamágocsán, Ungváron és Udvarhelyen. Egész nagyszabású háziipari elgondolás szerepelt az Egán akcióban is. De a két háború közötti időszakban sem hiányzott az államhatalom részéről jövő segítőkészség.

Mindezek ellenére, ha a fejlődés tárgyilagos mérlegét felállítjuk, nagyon kedvezőtlen eredményről kell számot adni. Az önálló háziipar ügye nemhogy haladt volna, hanem visszafejlődött. A kereskedelmi forgalomra dolgozó háziipar az utóbbi évtizedekben mutatott ugyan mozgást, alapjai azonban rendkívül labilisaknak bizonyultak és szociális vonatkozásban teljes csődöt mondott. A telepek szervezésének túlnyomórésztben konjunktúra volt a létalapja, s a széles rétegek szükségleteivel nem lévén semmi kapcsolatuk, ahogyan

keletkeztek, úgy el is tűntek. De a legnagyobb hibája az volt a háziipari bérmunkarendszernek, hogy mindig helota munka volt, amely csak a vállalkozók hálózatának jelentett jövedelmet, de a dolgozók életszínvonalát gyakorlatilag érintetlenül hagyta.

A háziipari kérdés tehát nem mozdult el holt-ponti helyzetéről. Egészében véve szerepe úgy a javak termelésében, mint szociális vonatkozásban jelenték-telen. Vonatkozik ez elsősorban a magyar települési helyekre.

A kétségtelen helyes alapelv és a gyakorlati csőd között jelentkező ellentét azt mutatja, hogy nemcsak funkcionális zavarokkal állunk szemben, hanem a probléma egészének szemlélete is átállításra szorul.

A háziipar romantikus szemlélete a régi nemes-
veretű háziipari tradíciók feltámasztásában és elter-
jesztésében vélte a célhoz vezető utat megtalálni. Jel-
szava az egyéni önellátásra való berendezkedés volt,
eszközei a buzdítás, felvilágosítás és oktatás; a szép és
jó dicsérete, az izléstelen és selejtes bírálata.

A világháborút megelőző években, de főként a két
háború között egészen napjainkig, a romantikus szem-
lélet mellett helyet kapott a hasznossági szemlélet is.
Ez a szemlélet többé-kevésbé a romantikus szemlélet
csődjében fogant és szellemében ezzel ellentétben is
áll. Elgondolása azon alapul, hogy a háziipari tevékeny-
ségnek folytatólagos kerestet, tehát pénzbeli ellen-
értéket kell hoznia olyanok számára, akiknek erre
szükségük van. Minthogy ez a kíváncsolom munka- és
piacszervezés nélkül nem volt kielégíthető, végrehajtó
láncszemként beiktatódott a háziipari vállalkozó, illető-
leg ezeknek sorozata. A hasznossági szemlélet a továb-
biakban a háziipari vállalkozó szemüvegén keresztül
íízte a háziipart és valamely háziipari tevékenység
életképességének az lett a mértéke, hogy üzése kifize-
tődött-e a háziipari vállalkozónak. A hasznossági
szemlélet végeredményben annak mérlegelésére zsu-
gorodott, hogy a vállalkozó számára hasznos-e a tevékeny-
ség vagy nem.

Mindkét szemlélet a gazdasági erők szabad
érvényesülése és az egyéni kezdeményezés szemszögéből
nézte és nézi a kérdést, s éppen ezért – miként a
szabadgazdálkodás más területein is – nagyvonalú és
átfogóerejű rendezésre nem látott megoldást.

Az úgynevezett „háziipari kérdésnek” van egy
megtévesztő tulajdonsága, amelynek rendszerint minden
kezdő és avatatlan áldozatul esik. Ez az, hogy az egész
kérdés első látásra roppant egyszerű és átlátszó. A való-
ság pedig az, hogy sokkal bonyolultabb tényezőket
kell figyelembe venni, mint akárhány ipari termelési
ágnál. Ez magyarázza azt a tapasztalati tényet, hogy a
magánvállalkozás síkján is rendkívül kevés a valóban
nagyszabású üzletalapítás s hogy stabil és kiterjedt házi-
ipari vállalkozást csak az átlagnál ügyesebb és ráter-
mettebb szervezőerők tudnak létesíteni. Ez a csalóka
fényjátás onnan van, hogy amilyen egyszerű általános-
ságban elgondolni, hogy a parasztság százazeireivel
esetleg millióival termelőmunkát végeztek, olyan
nehézségekkel találom magam szemközt, ha a kérdést a
gyakorlati megvalósítás útjára óhajtom terelni.

- Mit, miből, kivel és kinek készíttessenek? Minden
egyes kérdésnél a megszorító tényezők egész serege
merül fel, amelyekbe belebonyolódva csakhamar az az
érzése támad az embernek, hogy képtelen célhoz
vezető utat találni. Vizsgáljuk ezeket a gátló ténye-
zőket közelebről a háziipari tevékenység mindkét cso-
portjánál.

a) *önellátó háziipar.* – Tisztában kell lennünk
mindenekelőtt azzal, hogy a háziipar általában nagyon

improduktív termelési folyamat, de különösen áll ez a
mai értelemben vett önellátó tevékenységre. E házi-
ipar primitív eszközökkel és kezdetleges szaktudással
termel. Tehát keveset és rosszul. Az egyszerű föld-
művelőnek sokféle, de korlátozott mennyiségre szorít-
kozó szükséglete van. Hogy valamelyes eredményt fel-
mutathasson, ezermesternek kell lennie. A földművelő-
től – akinek általános képzettsége és értelmi szín-
vonala ismert – nem kívánható, hogy egyszerűen
kitűnő kosárfonó, takács, asztalos, ács, bográr, kádár,
szűcs, fazekas stb. legyen. Amit e téren elér – ha
egyáltalán elér – az többé-kevésbé kontármunka és
fejlettebb igényeknek nem felel meg. Vizsgálva a
különböző kultúrszínvonalakat, azt látjuk, hogy a
teljesen autarkias háziipar csakis egészen primitív
civilizáció-fokon fordul elő s az igények differenciáló-
dásával vagy teljesen eltűnik, vagy kedvtelensé válik, vagy
pedig a munkamegosztás elve alapján specializálódik,
azaz megszűnik tulajdonképpen önellátó háziipar lenni.

A szorosan vett önellátó háziipar termelési köre
elégé pontosan meghatározott. Az asszony-nép fon-
szó, esetleg kézimunkázik (a házivarrást nem számítom
háziiparnak), a férfi vesszőből, szalmából, gyékényből
kosarakat, fonatokat készít, szerszámnyeleket és kocsi-
pótkatrészeket barkácsol. Több nincs.

Ebben a formájában a kérdésbe belenyúlmi alig
van mód, de nem is érdemes. Mindenki önmaga
számára dolgozik, tehát annyit, amennyit éppen akar
vagy tud. Egyetlen hatóeszköz a biztatás, tanítás,
propaganda, tehát a pusztá szó. Az erre fordított
áldozat – tapasztalat szerint – ritkán van arányban az
eredménnyel.

Összegezve tehát az elmondottakat:

1. Az adott agrár-kultúrszínvonalon az autarkias
háziipar elfogadható minőséget termelni képtelen, sem
anyagot, sem időt racionálisan felhasználni nem tud.

2. A háziipar kifejlesztése az önellátó fokon – a
dolog természeténél fogva – nem jöhet szóba.

3. Tisztán a rábeszélés, tanítás eszközeivel –
mint évtizedek tapasztalata mutatja – említésreméltó
eredményt elérni nem lehet.

b) *Kereskedelmi forgalomra dolgozó háziipar.* –
Minőségi és mennyiségi háziipari termelésről csakis a
munkamegosztás elvén dolgozó, szervezett csoportok-
nál lehet szó. Tehát ott, ahol a dolgozó egy bizonyos
munkában ügyességet, gyakorlatot szerevezve, főként
mások számára tömegben állít elő cikkeket.

Ilyenformán a háziipart üző egyén vagy önálló
háziiparos, vagy háziipari munkás, aki vállalkozó szá-
mára dolgozik.

Az önálló háziiparos ezt a minőségét addig őrzi
meg, amíg saját számlára a szabad piac részére dol-
gozik. Mihelyt akár az egyik, akár a másik feltétel
hiányzik, a háziiparosból háziipari bérmunkás lesz, aki
háziipari vállalkozóval áll szemközt.

A szociális segítség gondolata ezt az önálló házi-
iparost tartja az ideális típusnak, mert közvetlen
fogyasztóknak dolgozva a háziipari munkabéren kívül
egyben a vállalkozói hasznot is ő élvezi. Ez a kíván-
alom azonban – bár az alacsony termelékenységgel
dolgozó háziiparnál kétségtelenül nagyon fontos volna
- keresztülvihetetlen és ezen a tényen belátható időn
belül változtatni sem lehet. És ez egyben a háziipari
déliabjátéknak a kulcspontja, mert a szociális szándékú
háziipari szervező szinte kivétel nélkül „így” képzeli
el a háziipari.

Ahhoz, hogy a háziipari előállító egyben vállalkozó
is legyen, közvetlen fogyasztók számára kellene dol-
goznia, azaz agrárfoglalkozású társainak. Márpedig-

Erdélyt és a Felvidéket leszámítva – nálunk a földművelő lakosság nem fogyaszt háziipari termékeket, legalábbis tömegtermelés és tömegfogyasztás szempontjából nem jelentős mennyiséget. Az alföldi ember a háziipari szőtteket lenézi, primitívnek tartja és ebben sok tekintetben igaza van. Az önálló paraszt-háziiparosok által előállított cikkek zöme ízlés és minőség szempontjából rendszerint nagyon gyenge, még azokon a vidékeken is, ahol úgynevezett fejlett háziiparról beszélhetünk. Azok a darabok, amelyeket megcsodálni szoktunk, rendszerint kivételek és elenyésző hányadot alkotnak.

Ahhoz, hogy nagyszámú önálló paraszt-háziiparos foglalkoztatást találjon, az lenne szükséges, *hogy első-sorban maga a parasztság állandóan és rendszeresen fogyasszon háziiparilag előállított szükségleti cikkeket.* Ez nincs így és ameddig nem lesz így, addig a háziiparosnak ez a kívánatos típusa sem valósulhat meg. Agrártársadalmunk általános kultúr színvonala, ízlése, ipari beidegzettség nem annyira fejlett még, hogy önálló kezdeményezéssel elfogadható minőséget hozzon létre, viszont vonzódik a csinosabb kivitelű holmik iránt. Tehát inkább vásárol gyáripari árut. Szerepet játszik itt még kényelemszeretete és az önálló vállalkozástól való közismert idegenkedése is.

A földművelő tehát általánosságban még nem alkalmas arra, hogy önálló háziiparos legyen, aki saját kezdeményezéséből és tudásából el tudja érni a piacképesség alsó határát.

Így érkezünk el logikailag is oda, ahová a tényleges helyzet idők folyamán kialakult, nevezetesen, hogy Magyarországon tömeges foglalkoztatást csakis következetesen irányított háziipari termeléssel lehet elérni, amelynek bizonyítéka, *hogy az utóbbi negyedszázad alatt csakis a kapitalisztikus munkaszervezés eszközeivel lehetett új tömegeket a háziipari munkába bekapcsolni.* Hiába volt minden oktatás, rábeszélés, felvilágosítás, hiába a számokkal való kétségtelen meggyőzés, parasztunk szívesebben vállalta és vállalja a háziipari bérmunkát, – bármilyen alacsony is a jövedelem – mint a több felkészültséget és tőkebefektetést kívánó önálló tevékenységet.

Tömeges háziipari foglalkoztatást tehát csak háziipari vállalkozók tudtak lebonyolítani és szervezni. S minthogy a tőkés vállalkozás egyetlen ösztönzője és célja a haszon, természetesen olyan készítmények kerültek a gyártási listára, amelyek a vállalkozói hasznot a legnagyobb mértékben biztosították, függetlenül attól, hogy az agrárháziiparosok tízezrei érdekeinek ez felelt-e meg legjobban vagy nem. Csak így lehet megmagyarázni, hogy a magyar háziipar mindmáig kizárólag abból áll, hogy a polgári osztály részére hímez csecsebecskéket, készít szőnyegeket, ellátja távoli országok és gyarmatok asszonyait kivarrott blúzokkal; szatyrokat, kosárarukat készít külföldi országoknak, mindezt úgy, hogy a vállalkozók részére többszörösét juttatja saját keresetének; – *saját magának azonban, a maga nagy tömegeinek állandó szükségleteire nem készít semmit.*

Ez volt és ez ma is a szervezett háziipar, képe hazánkban, különösen a csonkaország területén. Látjuk, hogy parasztunk hajlandó vállalni a háziipari munkát még elképesztően alacsony juttatásért is, ha egyébként ez lelki és testi beállítottságának megfelel. Itt főleg a lelkiekre gondolok. Nevezetesen:

A háziipari munkást mentesíteni kell az értékesítési gondoktól. Csak olyan munkát vállal szívesen, amelynek elkészülte után azonnal ellenértéket lát.

Bizonyos egyféle munkakörben kell foglalkoztatását állandósítani. Csak azt hajlandó készíteni, amit már jól tud, új munkamétódusok elsajátításától rendkívül idegenkedik.

Részletes előírásokat kell kapnia munkájának egyes mozzanataira, máskülönben sem kedvvel, sem pontosan nem dolgozik. Szigorúan kell szorítani a minőségi követelmények betartására, enélkül könnyen hanyaggá és felületessé válik.

Nem fogadható el a dolgok természetes rendjének, hogy a paraszt-háziiparossal sokféle polgári csecsebecsét, haszontalanságot és külföldi kivitelre szánt olcsó cikket elkészíthetnek, de saját szükségleteit szolgáló és saját életszintjét emelő komoly készítmények előállítására nem tudom felhasználni. Kell lenniök és vannak is olyan készítmények, amelyek ezt a célt szolgálhatják, és nyilvánvaló, hogy szakszerű munkaszervezéssel ennek előállítására megtanítható. Hogy ez eddig nem történt meg, az annak a folyamán, hogy a szervezés motívuma kívül esett a nagyobb vállalkozói haszonnal kecsegtető üzlet területén, azaz a gyáripari verseny miatt a nyereséges vállalkozásra nem kínálkozott mód.

A háziipar új szemlélete.

Előzőkben levezettük azokat a negatívumokat, melyek a szociális célzatú országos háziipari szervezésnek útját állották és állják. Ezekből alábbi pozitív tételek következnek:

a) Magyarországon csakis irányított és részleteiben is megszervezett háziipari foglalkoztatással lehet nagyarányú termelést elérni.

b) A háziipari cikkek főfogyasztójává magát az agrártársadalmat kell megtenni.

c) A háziipari termelés gerincét közszükségleti cikkeknek kell alkotniok.

Fentiek alapján a háziipar új szemléletének lényeges meghatározói tehát a következők:

1. *A háziipari munkáltatás megszervezésénél sémi más szempont nem jöhet számításba, mint az, hogy agrárlakosságunk által termelt nyersanyagokból, e népréteg eddig felhasználatlan teli munkaerejének igénybevételével jöminőségű tömegszükségleti javak állíttassanak elő, első-sorban és főképpen magának az agrárlakoságnak használatára.*

2. *A termelést gondos tervezésnek kell megelőznie é szakszerű munkaszervezés eszközeivel kell végrehajtani-*

3. *A foglalkoztatás és termelés keretei országos méretűek legyenek.*

4. *A termelt javak elosztásánál a pénzügyi nehézségek nem képezhetnek akadályt, ezeket szükség esetén munka- vagy anyagellenszolgáltatási alternatívák és hitelek rugalmas alkalmazásával kell megkerülnie*

A háziiparnak fent körvonalazott szemléletét az előző kettővel szemben *módszeres agrárellátási szemléletnek*, magát a kivitel pedig kollektív önállításon alapuló háziiparnak nevezem. Ami a gyakorlati kivitellet illeti, a következő két mozzanatot tartom szükségesnek aláhúzni:

Szervező keret A termelés külső keretét egyetlen centrálisan organizált szervezet képezné, alábbi tagozódással:

a) elméletileg és gyakorlatilag kiválóan képzett tervező és irányító műszaki felső-szervezet;

b), kifogástalan gyakorlati szaktudással rendelkező középső végrehajtó-szervezet;

c) megbízható és fegyelmezett alsószervezet.

Termelési program. Sarkalatos vezérelvként követendő az a tétel, hogy a termelési program csak olyan tömegszükségleti cikkeket ölelhet fel, amelyek a divat változásának vagy egyáltalán nem, vagy csak kevésbé vannak alávetve. Ezeket kockázat nélkül gyárthatom, mert – ha időközi produkciótörődés áll is elő – raktárra nyugodtan dolgoztatom, a végső hasznosítást illetőleg nem lévén kétségeim.

Ezek után gondos kutatás tárgyává teszem az ellátandó réteg szükségleteinek területét és ennek alapján megszerkesztem a termelvények jegyzékét. A jegyzék minden tételénél meghatározom a hozzávetőleges fogyasztási szükségletet. E felvétel alapján állítom azután össze a részletes termelési tervet. A terv keretében meghatározást nyer a nyersanyag-szükséglet, a dolgozók létszáma, a szükséges befektetés, majd a nyersanyag-, félkész- és készártermelő csoportok helye és kiterjedése.

Ez a termelési terv volna a magyar háziipar biztos és ingadozásoknak ki nem tett bázisa. Biztos, mert állandó fogyasztásra, állandó begyakorolt munkás-flepekre támaszkodna és anyagszükségletében belső autarkia épülne.

A jó és egységes minőség érdekében lehetőleg kevés cikk veendő fel a gyártási listára, de ezeknél azután vaskövetkezetességgel biztosítottassék az előírt ininőség feltételek pontos megtartása.

A termelési terv vázlat.

Noha e tanulmány csak az új szemlélet elméleti megalapozását tűzte ki céljául, mégis szükséges, hogy a gondolatot életre hívható eleven élet kontúrjait vázlatos termelési tervezet formájában érzékeltsem. Hangsúlyozom, hogy a tervezet csupán vázlat, amely nem tart teljességre igényt.

Milyen cikkekre terjedjen ki a gyártási lista? Ennek meghatározásánál alapul veszem egy átlagos földművescsalád életmódját és mindazon szükségleteit, amelyek egyáltalán háziipari készítményekkel egyszerűen kielégíthetők. Az alaptípusul választott család álljon öt tagból (férj, feleség, 18-20 éves fiúgyermek, 12-14 éves leánygyermek és 8-10 éves fiúgyermek). A felszerelést méretezzük olyanra, amely sem szükséglet, sem bőséget nem jelent, amelyet egy kielégítőnek tiógadott állapot jellemzőjének tarthatunk. Ezt az égynevezett „normálfelszerelést” táblázatban foglaltam össze, nyersanyagmeneként csoportosítva és a mai forgalmi érték szerint értékelve. (Az ellátásnál természetesen a békegazdálkodás kötetlenségét tételezve fel.

Az összeállítás rendkívül meglepő és tanulságos tényekre világít rá.

Öttagú földművescsalád normálfelszerelése háziipari úton készült szükségleti cikkekkkel (1942 évi árakat véve alapul)

Háziipari cikkek megnevezése és mennyisége	Érték P	Csoport-érték
<i>Vesszőárak.</i>		
6 db gazd. kosár zöldvesszőből	2.50	15.—
2 db kocsik s	12.—	24.—
2 db szárítókosár zöldvesszőből	12.—	24.—
2 db ruháskosár fehérvesszőből	6.—	12.—
2 db karkosár (garaboly) ...	3.—	6.—
2 db kenyérgosár.....	1.—	2.—
		64.—
Átvitel:		64.—

háziipari cikkek megnevezése és mennyisége	Érték P	Csoport-érték
<i>Szalma-, gyékény-, csuhéárak.</i>		
6 db szakajtó (szalma, gyékény)	2.—	12.—
3 db lábtörő (gyékény, csuhé)	2.—	6.—
3 db szatyor (gyékény, csuhé)	2.—	6.—
5 pár papucs (szalma, gyékény, csuhé)	1.20	6.—
3 fm gyékény- vagy csuhé-szőnyeg	2.—	6.—
		36.—
<i>Faárak.</i>		
pát (gabona-, hólapát)	2.—	6.—
3 db favilla (pelyvához) ...	3.—	9.—
12 db különf. szerszámmyel ..	1.—	12.—
15 db különf. kocspótalkat-rész, nyersen (keréktalp, küllő)	1.—	15.—
16 db konyhaeszköz (fakanál) ..	—,50	5.—
		47.—
<i>Len- és kenderszövetek.</i>		
25 db gabonaszák	6.50	162.—
6 db liszteszák	6.50	29.—
5 db szalmaszák	15.—	75.—
12 m ² ponyva	10.—	120.—
15 db lepedő (3 váltás)	25.—	375.—
12 db törülköző	4.50	54.—
6 db konyharuha	4.—	24.—
6 db szakajtóruha	5.—	30.—
4 öltöny férfívászonruha, 24 fm	7.—	168.—
2 öltöny gyermekvászonruha 10 fm	7.—	70.—
2 db női vászonruha, 8 fm ..	7.—	56.—
2 db leánykavászonruha, 6 fm	7.—	42.—
2 db sütőabrosz, 5 m ²	10.—m ²	50.—
2 db ebédlőabrosz 5 m ² ...	10.—m ²	50.—
		1305.—
<i>Gyapjúsövetek.</i>		
4 db gyapjútakaró	60.—	240.—
2 db gyapjúöltöny, 12 fm ...	20.—	240.—
1 db gyapjúfiúöltöny, 5 fm ..	20.—	100.—
3 db bekecszuhazat, 12 fm ...	20.—	240.—
2 db női télikabát, 12 fm ...	20.—	240.—
3 db szőttés ágyterítő	40.—	120.—
1 db szőttés asztalterítő	40.—	40.—
3 db ágyfalvédő, 6 fm	20.—	120.—
		1340.—
<i>Gyapjú hurkolt árak.</i>		
2 db berlinerkendő	30.—	60.—
5 db kötöttkabát v. szvetter ..	30.—	150.—
10 pár téli gyapjúharisnya	8.—	80.—
5 pár kesztyű	6.—	30.—
		320.—
<i>Vegyes textil.</i>		
12 fm rongyszőnyeg		0.—
Összesen.....		3172.—

A legfeltűnőbb az, hogy az egész háziipari szükséglet értékének 95%-át textiliák alkotják. Tanulságos azonban az összeállítás egyéb szempontból is. Mutatja az agrártársadalom hihetetlen arányú felvevőképességét. Ha az agrárlakosság számát kereken 8 milliónak veszem fel, amely szám – egyenként 5 embert véve alapul – 1.6 millió családnak felel meg, akkor azt látjuk,

hogycsupán a magyar agrártársadalom 4-8 milliárd pengő értékű háziipari textilterméket képes felvenni anélkül, hogy különösebb bőségről lehetne beszélni. Egyszerűen csak egészséges ellátottságról. Ha viszont a textíliaállomány elhasználódását általánosan 6 évre teszem, amely a kemény földművesmunka mellett eléggé optimisztikus becslés, akkor úgy találjuk, hogy a „normálfelszerelés” alapján számított évi megújítási szükséglet értéke 800 millió P.

Az anyagmennyiségek megoszlása személyenként az alábbi képet mutatja:

A „normálfelszerelés” állapota szerint egy főre esik:

Kender- és lenszövet, durvább	23 fm
Kender- és lenszövet, finomabb	32 fm
Gyapjuszövet	5 kg
Kötöttáru	1.4 kg

Ugyanezen állapot szerinti évi megújítási szükséglet fejenként (hatéves elhasználódást számítva):

Kender- és lenszövet, durvább, kb	4
Kender- és lenszövet, finomabb, kb.	5
Gyapjuszövet, kb.....	85 dA
Gyapjú, hurkoltáru, kb	24 d

Ez előzetes vizsgálódás után mostmár megállapítható alapvonalaiiban a kollektív önellátás alapján szervezett háziipari termelés gyártási listája, mely a következő lesz:

I. Kender- és lenárúk.

Kétféle férfimunkásruhavaszon

- » lepedővaszon
- » női ruhavaszon
- » törülköző

Egyféle konyharuha

- » pohártörő vagy szakajtóruha
- » szalmazsák

75 literes zsák

100 literes zsák

II. Gyapjuszövetek.

Kétféle minőségű téli férfiruhaszövet

- » » téli női ruhaszövet

Egyféle » bekecs és bundahuzat

- » » női télikabátszövet
- » » gyapjútakaró

III. Gyapjú hurkoltárúk.

A standardtípusok meghatározása nem a készáru-féleségekben, hanem az ehhez szolgáló kötőfonalakban történék. A típusfonalakból előállított készáru eszerint csupán nagyságban és kötésmintákban igazodnék az egyéni kívánalmakhoz, minőségben ellenben meghatározott lenne.

Kétféle fonalminőség férfipullóverekhez és mellé-nyekhez

- » » női és gyermekpullóverekhez

Egyféle » női és gyermekkötöttkabátokhoz

- » » berlinerkendőkhöz és nyakálakhoz

Háromféle » téli harisnyákhoz

A szervezési feladatok és lehetőségek távlatainak szemléltetésére álljanak itt az alábbi szám adatok:

I. Kender- és lenárúk. Évi termelési előirányzat 2 fm szövet fejenként, tehát a „normál megújítási szükségletnek” nem egészen $\frac{1}{4}$ -e.

Termelési összvolumen	16 millió m
Termelési összérték	80 » P
Megmozgatott nyersanyag	
(nyerskender és len)	5.3 » kg
Termőterület	8.000 hold
- Szükséges fonalmennyiség	4-5 millió kg
Ebből	

- a) a gyáripari termék .....
- b) a háziipari termék .....

A háziipar állandó fonómunkás lét-számkerete (évi 100 munkanap a $\frac{1}{2}$ kg)	50.000 munkás
háziipar állandó szövőmunkás lét-számkerete (évi 100 munkanap á 10 m szövet)	16.000 »
háziipar állandó gerebenezőmunkás lét-számkerete (évi 100 munkanap á 20 kg gerebenárú).....	<u>2.500</u> »
Összes háziipari munkás	58.000

II. Gyapjuszövetek. Évi termelési előirányzat fejenként 1 fm (70 cm széles és 250 gr-os) szövet, azaz a „normálfelszerelés” alapján számított megújítási mennyiségnek kb. $\frac{1}{4}$ része. E csoport kiépítése az előbbinél is több körültekintést és következetesebb szervezést igényel. Jelentősége azért nagy, mert rendkívül ösztönzően hathat a juhtartásra, közvetve tehát a tej-, sajt- és húselállításra. Maga a teljes rendszer öt termelési kategóriát foglalkoztat:

1. gyapjútermelők (juhtenyésztők),
2. kislefonodák,
3. kézfönők,
4. kéziszővők,
5. kikészítők.

Szorosan vett háziiparnak csak a 3. és 4. kategória tekinthető. Jelentősége azonban nem is annyira a háziipari foglalkoztatásban, mint inkább abban van, hogy rendkívül becses textíliák birtokába juthat az agrártermelő, és pedig jóval olcsóbban, mint a nagyipari feldolgozáson keresztül. Az elképzelt termelési organizáció kb. a nagydisznódi szászok kooperációját követné és némi hasonlóságot mutatna a kovásznakörnyéki iparral.

A termelés körvonalai számokban:

Termelési összvolumen	8 millió m
Termelési összérték (á 25 P/fm).....	200 » P

Megmozgatott nyersanyag:

- a) színgyapjú .....
- b) zsirosgyapjú.....

Ezt szolgáltató juhállomány, a 4 kg 1.4 » db

Feldolgozó kis fonodák száma (á 80 orsó és 10.000 kg évi kapacitás) 200 üzem

Háziipari szövőők száma (évi 100 munkanap á 8 méter) .....

III. Gyapjú hurkoltárúk. Évi termelési előirányzat fejenként 10 dkg, tehát a „normálfelszerelés” alapján számított megújítási értéknek kb. $\frac{1}{3}$ része.

Termelési	összvolumen	(készáru-
ban).....		ban).....
Termelési összérték á 60 P/kg ...		800.000 kg
Felhasznált színgyapjú		48 millió P
Felhasznált zsirosgyapjú		880.000 kg
. Ezt szolgáltató állatállomány		2*5 millió kg
		625.000 drb
Feldolgozó kis fonodák száma (&80		orsó és 10.000 kg évi kapacitás) .....
		80 üzem
Háziipari kötők száma (évi 100		munkanap á 15 dkg) .....
		80.000 fő

A fenti három csoportba sorolt közszükségleti textíliák mennyiségét összesítve, az irányított háziipari termelés összesen tehát 73 millió kg textilanyagra terjedne ki, kb. 330 millió P értéket képviselne és foglalkoztatottjainak száma kereken 150.000 főre rúgna.

Tőkeszükséglet.

Mint már előbb említettük, a háziipari termelés (a szó kapitalista értelmében véve) korántsem olcsó termelés. Ez megint meglepőnek hangzó tény. Igaz, hogy nem igényel drága termelési gépegyeségeket, sem nagyszabású épületeket, de ha a beruházási és forgótőkeszükségletet a termelési egységekre vonatkoztatom továbbá, ha a tőke aránylag lassú forgási sebességét veszem figyelembe, akkor látom, hogy tőkés szempontból (de csak ebből) igen drága termelési móddal állok szemben. Mégis, ha a nemzetgazdaság egészének szemszögéből nézem a kérdést, akkor kitűnik, hogy az eddig felhasználatlan munkaerők bekapcsolásával az általános jólétet, a szociális nivellálást és az agrárhatásfokot egyaránt javítottam. Mindaddig, míg a háziiparnál termelékenyebb munkával nem tudom azt a bizonyos 5 milliárd munkaórát hasznosan kitölteni, – mint ahogyan egyelőre nem tudom, – a háziipari termelés módszerét meg kell tartanom. Ha pedig meg kell tartani, akkor terjedelmének, a termelés minőségének és mennyiségének emelésére mindazon racionalizáló eszközt igénybe kell venni, amelyet szaktudás és szervezőképesség nyújtani tud. Ezeknek előrebocsátásával térjünk a tőkeszükséglet vizsgálatára.

I. Kender- és lenáru.

<i>a) beruházás (1942 évi értékek):</i>			
2.500 gerebenkész-			
let á 200 P	500.000 P		
50.000 rckka á 25 P	1,250.000 P		
16.000 szövőszék			
á 25 o P	4,000.000 P		
Központi épületek,			
raktárak	1.250.000 P	7,000.000 P	
<i>b) forgótőke:</i>			
3-5 millió kg tilolt			
kender á 2-20 P	7,700.000 P		
1 millió kg tilolt			
len á 3-50 P ...	3,500.000 P		
készfizető tételek,			
munkabérek stb. 21,000.000 P			
Összesen		40,000.000 P	

Minthogy a számított termelés összértéke 80 millió pengő, a tőkekihasználás aránylag gazdaságosnak mondható. (A mezőgazdaságban ennél lényegesen kisebb a kihasználási tényező.)

77. Gyapjúszővetek

a) beruházás:

200 gyapjúfonó		
kiszüem á 50.000		
pengő	10,000.000 P	
10.000 szövőszék		
a 250 P	2,500.000 P	
központi épületek,		
raktárak	<u>2,500.000 P</u>	15,000.000 P

b) forgótőke:

5.6 millió kg zsiros-		
gyapjú á 5 P ...	28,000.000 P	
készfizető tételek	<u>27,000.000 P</u>	55,000.000 P
Összesen		70,000.000 P

A termelési összérték 200 milliós összegéhez képest a tőkekihasználás tényezője itt is elég kedvező.

A szövetek kikészítéséhez szükséges üzemi tőke nem vétetett számításba. Egyelőre még nem teljesen tisztázott, vajjon a kis kikészítők vagy a nagy kikészítő gyárak foglalkoztatása lenne-e kívánatosabb.

A számok azt mutatják, hogy a beruházási tőkeszükséglet nagyobb hányadát a kisgyapjúfonók hálózatának kiépítése igényelné. Megint felmerül az a kérdés, hogy nem lenne-e racionálisabb (szociális szempontokat is figyelembe véve) kevesebb és nagyobb bérfonóüzemmel dolgozni. Mindkét módszerre vannak pro és kontra érvek, amelyek azonban végeredményben nem befolyásolják a lényegét, nevezetesen azt, hogy a melegebb és jobb gyapjúruhával való ellátottság fokozása kívánatos, továbbá, hogy élelmezési szempontból is nagy jelentősége lenne a mainál jóval nagyobb juhállomány kifejlesztésének.

III. Gyapjú hurkoltáru.

Amint a II. csoportnak megfelelő termelési szisztémára már van hazánkban is gyakorlati példa (a székelyföldi Kovászna környékén), úgy a III. csoport szerint elképzelt termelési módszer is megtalálható a visszacsatolt Bács-Bodrog vármegyében. Majdnem minden jelentősebb községben ott található a „striker”. Ez a helyi elnevezés olyan kötszővőiparost jelent, aki kis fonodát is tart és a hozott nyersanyagot kívánóság szerint bérben megfonia vagy megköti.

E csoport szervezési kérdései aránylag a legegyszerűbbek. A kollektív önellátás kérdése itt úgyszólván tisztán csak a bérfonóhálózat kiépítésére szorítkozik, mert az előállítómunka már különösebb gondot nem igényel és az egyéni önellátás keretében is jól megvalósítható. Az izléses és célszerű öltözködés kialakítása az elemi iskolák kézimunkatanítónőinek ügyességén múlik. Tőkeberuházást tehát csak a kártoló és bérfonási szükséglet kielégítését szolgáló kb. 80 üzem létesítése igényel, amelynek összege 80x50.000=4,000.000 P.

Van ennek a problémának egy másik oldala is, amely a II. csoportbelivel közös és ez a gyapjútermelő juhajták célszerű telepítése. Ezen a téren még nagy feladatok várnak megoldásra, mert olyan területeken is, ahol a juhállomány gyapjúhozamában túlnyomórészt a háziipar dolgozza fel (Erdélyben és Kárpátalján), elképesztően alkalmatlan és alacsony gyapjúhozamú állatokat tartanak. Ez önmagában külön szakkérdés, amelynek bővebb tárgyalása e helyen mellőzendő. A II. és III. csoport szervezési kérdései egyébként is sok közösséget mutatnak és csupán a nagyobb áttekinthetőség kedvéért tárgyalattak külön.

Összegezve az e fejezetben elmondottakat: A szervezett háziipari termelés megvalósítása előbb említett terjedelemben kb. 100-200 millió P tőkeérték feletti diszpozíciót tételez fel, amelynek árán kerekén 150.000 embernek évi 330 millió P értéket képviselő textil-termelése felett gyakorolható ellenőrzés. Ismét hangsúlyozzuk, hogy ez a termelési szint a normál-felszerelés alapján számított évi szükségletnek még mindig csak $\frac{1}{4}$ részét tenné ki.

A háborús gazdálkodás korlátozásai egyelőre csak az I. csoport megszervezését teszik lehetővé, de ezt egyben szükségessé is. Úgy a nyersanyagtermelés fokozása, mint az ipari munkaerők más célra történő felszabadítása és nem utolsósorban a belső ellenállást fokozó jobb textilellátás érdekei ezt követelik.

A költségek nagy számadatai első pillanatra ijesztően nagyoknak fognak feltűnni a mesterségesen szűk gazdasági távlatokra nevelt magyar közönség előtt. Fejlettebb közgazdaságok területein gyakran látunk ilyen méretű, sőt ennél jóval nagyobbarányú nemzeti tőkekoncentrációt, ha egy-egy fontosnak felismert gazdasági probléma megoldása ezt megköveteli. Közönségünk a közgazdasági élet jelenségeit még mindig az orthodox pénzügytechnika abszolút tekintélyének szemszögéből nézi és csak nehezen jut el ahhoz a szemlélethez, mely mindenekelőtt a javak előállítását és ezek elosztását tekinti s ennek a pénzügyi problémákat

is alárendeli. Mindenesetre a háziipar módszeres agrár-ellátási szemléletének gyakorlati alkalmazása feltételezi azt, hogy közgondolkodásunkban a munka- és teljesítménytényező becsülete túlsúlyba jusson az orthodox pénzügytechnika tisztelete felett.

A vázolt szemlélet korántsem követel kizárólagosságot a háziipari probléma másik két szemlélete felett. A magyar agrár-munkaerők parlagján bőven van hely és létjogosultság mindhárom számára. A romantikus szemlélet nemes és bensőséges lelki értékek őrzője. Az önálló háziipari tevékenység hasznos volta mellett a játékos teremtőszton egyéni kiélésére is bő alkalmat nyújt, amely befelé elégedett örömmel, magabizó öntudatnak forrása, kifelé pedig a társadalmi stabilitás levegőjét terjeszti. A hasznossági szemlélet a háziipari munka változatosságát és sokféleségét biztosítja és lehetőséget nyújt konjunkturális alkalmak kihasználására. Sajnos, eddig az e szemlélet alapján kezdeményezett munkáltatás nem tudott megnyugvást és elégedettséget hozni. A keresetek közismert alacsony szintje, a munkáltatás időszakos volta és bizonytalansága nyomán általában bizonyos nyugtalanság és diszharmónia terjed.

A módszeres ellátási szemlélet lényegében a romantikus szemlélettel tart rokonságot. Állandóság-nak, biztos, szolid munkának kíván őrzője lenni, amely dolgozónak és fogyasztónak egyaránt megbecsült értéket jelent.